

Regeringens proposition

1976/77: 61

om åtgärder för den manuella glasindustrin;

beslutad den 13 januari 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ASLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås fortsatta och ökade industripolitiska insatser för den manuella glasindustrin.

Det program med exportfrämjande åtgärder och strukturstöd för branschen som enligt nu gällande riksdagsbeslut löper t. o. m. utgången av innevarande budgetår föreslås bli förlängt med ytterligare tre budgetår inom en väsentligt ökad anslagsram.

Vidare föreslås ett särskilt investeringsstöd under tre år med avskrivningslån för investeringar i effektivitetshöjande produktionsutrustning och bättre arbetsmiljö.

Det totala medelsbehovet för de föreslagna åtgärderna beräknas till 25 milj. kr., varav 15 milj. kr. till investeringsstöd. För budgetåret 1977/78 föreslås sammanlagt 12 milj. kr. bli anvisade.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-01-13

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om åtgärder för den manuella glasindustrin

1 Inledning

Den manuella glasindustrin har under det senaste decenniet genomgått flera besvärliga perioder. Vid sidan av konjunkturbetingade faktorer har problemen i hög grad haft sitt ursprung i den tilltagande konkurrensen från maskintillverkat glas. Den hantverksmässiga tillverkningen har på flera produktområden trängts tillbaka på såväl den svenska som den internationella marknaden. Denna utveckling har ställt de svenska glasbruken inför betydande omställningsproblem och flera glasbruk har tvingats lämna marknaden.

Mot den bakgrunden har riksdagen vid flera tillfällen under 1970-talet beslutat om särskilda stödåtgärder för den manuella glasindustrin. Dessa åtgärder inleddes budgetåret 1970/71 med treåriga utbildnings- och exportprogram (prop. 1970: 41, SU 1970: 61 och BaU 1970: 23, rskr 1970: 165 och 188). Exportprogrammet har därefter förlängts och löper enligt nu gällande riksdagsbeslut t. o. m. utgången av innevarande budgetår. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 kompletterades åtgärderna med dels bidrag till konsultinsatser för omställningsfrämjande åtgärder, dels strukturgarantier (prop. 1972: 46, NU 1972: 32, rskr 1972: 195). Även dessa åtgärder löper ut med utgången av innevarande budgetår.

Fr. o. m. den 1 juli 1976 har statens industriverk programansvar för de exportfrämjande åtgärderna medan ansvaret för verkställigheten åvilar Sveriges exportråd. Övriga åtgärder administreras odelat av statens industriverk.

Under år 1975 inträffade en klar försämring av läget inom branschen.

Den redan tidigare pressade lönsamheten försvagades ytterligare på grund av vikande efterfrågan och snabbt stigande produktionskostnader. Vid sidan av kostnads- och marknadsbetingade svårigheter har under senare tid problemen accentuerats även i andra avseenden. Detta gäller inte minst i fråga om arbetsmiljön.

Med anledning härav tillsatte statens industriverk sommaren 1975 en särskild arbetsgrupp med uppgift att närmare kartlägga situationen och utvecklingstendenserna inom den manuella glasindustrin samt överväga ytterligare åtgärder för att förbättra branschens konkurrenskraft. Arbetsgruppen, som bestod av företrädare för industriverket, glasindustrin och de anställdas organisationer, publicerade i februari 1976 rapporten (SIND PM 1976: 3) Den manuella glasindustrin i Sverige. Rapporten har överlämnats till industridepartementet.

Efter remiss har yttranden över arbetsgruppens rapport avgetts av kommerskollegium (KK), näringsfrihetsombudsmannen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), arbetarskyddsstyrelsen, styrelsen för teknisk utveckling (STU), länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs och Kalmar län, Centralorganisationen SACO/SR, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges industriförbund, vilka har avgett gemensamt yttrande, Svenska glasbruksföreningen, Sveriges exportråd, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Vidare har Svenska fabriksarbetareförbundet yttrat sig i ärendet.

Vissa remissinstanser har till sina yttranden fogat yttranden från andra instanser. Sålunda har KK bifogat yttranden från handelskamrarna i Kalmar län, i Kronobergs och Blekinge län samt från Stockholms handelskammare. AMS har bifogat yttranden från länsarbetsnämnderna i Östergötlands, Kronobergs och Kalmar län. Länsstyrelsen i Östergötlands län har bifogat yttranden och promemorior från Finspångs kommun, länsarbetsnämnden i Östergötlands län, Östergötlands företagareförening samt Rejmyre Glasbruk. Länsstyrelsen i Kronobergs län har bifogat yttranden från länsarbetsnämnden i Kronobergs län, Jönköpings-Kronobergs läns FCO-distrikt, Kronobergs läns företagareförening, Kronobergs och Blekinge handelskammare samt Uppvidinge och Lessebo kommuner. Länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttranden från länsarbetsnämnden i Kalmar län, Kalmar läns företagareförening, Kalmar läns handelskammare, sydöstra FCO-distriktet, Högsby FCO, Nybro FCO samt Nybro, Emmaboda och Högsbo kommuner. Vidare har SHIO bifogat yttrande från Kronobergs hantverks- och industridistrikt.

Till industridepartementet har inkommit flera särskilda skrivelser i vilka tas upp i första hand frågor rörande en inom branschen planerad gemensam anläggning för framställning av färdigblandad råvara, s. k.

mäng. I skrivelser den 23 augusti 1976 och den 20 december 1976 har sålunda en särskild projektstyrelse i branschen hemställt om statligt finansiellt stöd till nämnda anläggning.

Pukebergs Glasbruk AB har i en skrivelse den 8 oktober 1976 tagit upp bl. a. vissa arbetsmiljöaspekter i anledning av den planerade anläggningen.

Länsstyrelsen i Kalmar län har i en skrivelse den 8 november 1976 tagit upp frågan om val av lokaliseringsort för anläggningen.

2 Hittills beslutade branschpolitiska åtgärder

Statsmakterna har vid flera tillfällen under senare år beslutat om särskilda branschpolitiska åtgärder för den manuella glasindustrin. Målsättningen har härvid varit att medverka till att skapa långsiktig konkurrenskraft i branschen.

I början av 1970-talet infördes för glasindustrin exportfrämjande åtgärder och stöd till utbildning. Något senare tillkom s. k. omställningsfrämjande åtgärder och strukturgarantier.

Inom ramen för *exportfrämjande åtgärder* har t. o. m. budgetåret 1975/76 totalt ca 5,5 milj. kr. i form av bidrag och lånegarantier beviljats glasbruk som satsat på exportaktiviteter. Det *utbildningsprogram* som löpte under treårsperioden 1970/71—1972/73 syftade till att höja kompetensnivån inom branschen i fråga om bl. a. teknik, ekonomi, administration och planering. Utbildningsprogrammet har omfattat sammanlagt ca 800 kursdeltagare och ca 500 000 kr. har utgått i form av bidrag. Sedan budgetåret 1972/73 har vidare utgått *bidrag till konsultundersökningar* för omställningsfrämjande åtgärder. Denna verksamhet har omfattat såväl projekt gemensamma för hela branschen eller delar av branschen som omställningsåtgärder inom enskilda företag. Omställningsstödet har inriktats på frågor rörande bl. a. företagets behov av samarbete eller samgående med andra tillverkare och företagets behov av specialisering och rationalisering. Även systemet med statliga lånegarantier, s. k. *strukturgarantier* infördes för den manuella glasindustrin fr. o. m. budgetåret 1972/73. Strukturgarantierna syftar till att finansieringsmässigt underlätta samarbete eller samgåenden i branschen. Fr. o. m. den 1 juli 1976 har statens industriverk programansvar för de exportfrämjande åtgärderna medan Sveriges exportråd svarar för verkställigheten av de olika aktiviteterna. Övriga branschfrämjande åtgärder administreras helt av statens industriverk.

Genom styrelsen för teknisk utveckling (STU) kanaliseras statligt *stöd till forsknings- och utvecklingsverksamhet* av betydelse för branschen.

T. o. m. utgången av budgetåret 1975/76 har till den manuella glasindustrin beviljats bidrag med totalt ca 6,3 milj. kr. för exportfrämjande åtgärder, utbildning samt omställning. Härutöver har 1,6 milj. kr. be-

viljats i form av lånegarantier för exportfrämjande åtgärder. Vid utgången av budgetåret 1975/76 hade dessutom nära 10 milj. kr. i form av strukturgarantier lämnats till branschen.

3 Arbetsgruppens rapport

Den manuella glasindustrin omfattar tillverkning av hushålls- och prydnadsglas, belysningsglas, arkitekturglas, tekniskt glas samt eldfast glas. Utanför branschen ligger således tillverkningen av emballageglas, planglas och fiberglas.

Den svenska manuella glasindustrin omfattade år 1974 tolv företag med tillsammans 22 arbetsställen. Antalet helårsanställda uppgick till drygt 2 300. Till detta kan läggas 15 mindre glasbruk — en del verk samma under endast en del av året — vilka sysselsatte totalt nära 300 personer. De tre största företagsgrupperna svarar för ca 70 % av branschens totala produktion och sysselsättning. Branschens totala salu- och förädlingsvärde uppgick år 1974 till 210 milj. kr. resp. 110 milj. kr.

Glasindustrin är geografiskt starkt koncentrerad till Småland, främst Kronobergs och Kalmar län. I dessa två län svarade år 1974 fyra kommuner för tillsammans drygt 80 % av branschens totala sysselsättning. I flera tätorter utgör glasbruken den enda industriella verksamheten och även den enda mer betydande arbetsgivaren.

Den manuella glasindustrin har under den senaste tioårsperioden mött en tilltagande internationell konkurrens från maskintillverkat glas. Den hantverksmässiga tillverkningen har på flera produktområden trängts tillbaka. Detta gäller såväl den svenska som den internationella marknaden. Frammarschen för maskinblåst glas har varit särskilt snabb under den senaste femårsperioden. De utländska maskinglasbruken har med lägre produktionskostnader och med successivt förbättrad produktionsteknik kunnat göra omfattande inbrytningar på de produktområden som tidigare har varit förbehållna munblåst glas. De sålunda helt förändrade marknadsförutsättningarna har ställt den svenska manuella glasindustrin inför betydande anpassnings- och omställningsproblem. Behovet av att inrikta produktionen på mer prisokänsliga produkter har accentuerats. Stora ansträngningar har gjorts att i ökad utsträckning marknadsföra kvalitativt högtstående produkter med avancerad design.

I takt med att det relativa lönekostnadsläget har försämrats gentemot utländska tillverkare, har emellertid även andra förändringar skett i de svenska glasbrukens produktinriktning. Flera glasbruk har sålunda minskat den manuella insatsen bl. a. genom övergång till mer mekaniserade tillverkningsmetoder såsom centrifugering, gjutning och pressning. Härigenom har kraven på den hantverksmässiga yrkesskickligheten totalt sett minskat.

Trots den tilltagande utländska konkurrensen har branschen totalt

sett hävdad sig relativt väl under första hälften av 1970-talet. Andelen av den inhemska marknaden har kunnat bibehållas på en oförändrad nivå, 65 %, vilket emellertid är en något lägre andel än i mitten av 1960-talet. Sysselsättningen har minskat endast obetydligt och antalet produktionsenheter har varit oförändrat.

De svenska glasbruken har sedan lång tid tillbaka en betydande export. Under perioden 1970—1974 ökade exportvärdet med i genomsnitt ca 15 % per år och dess andel av produktionen var i stort sett oförändrad, ca 40 %. År 1974 uppgick exportvärdet till 87 milj. kr. Den största marknaden för svenskt glas är sedan lång tid tillbaka Förenta staterna, som tillsammans med den australiska marknaden svarar för nära 40 % av den totala exporten. Flera viktiga exportmarknader uppges vara mycket svårbearbetade.

Lönsamhetsmässigt har dock utvecklingen varit otillfredsställande. Även om stora skillnader finns mellan de enskilda glasbruken kan för branschen som helhet noteras förluster under samtliga år under perioden 1970—1975. Bedömningen för år 1976 innebär en ytterligare försämring i detta avseende.

Den manuella glasindustrin kan karaktäriseras som en mycket arbetsintensiv bransch. I och med att produktionen traditionellt inte har varit särskilt kapitalkrävande har det ur finansiell synvinkel varit relativt lätt att etablera glastillverkning. Behovet av kapitaltillskott till branschen har emellertid under senare tid ökat snabbt. Detta gäller bl. a. investeringar i ny produktionsteknik, marknadsföring och produktutveckling. Dessutom föreligger behov av omfattande arbetsmiljöinvesteringar. Den svaga lönsamhet som under lång tid har rått inom stora delar av branschen är en viktig förklaring till att flera angelägna investeringar inte har kommit till stånd.

I sin framtidsbedömning för branschen framhåller arbetsgruppen att flera faktorer talar för en positiv utveckling. Den fortgående standardstegringen och dubbelbosättningen samt ett ökat intresse för hemsektorn är sålunda faktorer som i kombination med produktutveckling, ökade tekniska resurser och en effektivare marknadsföring bör kunna resultera i en ökad avsättning. Arbetsgruppen anser emellertid att möjligheten för den manuella glasindustrin att överleva inte ligger i en expansion av produktionsvolymen utan i ett tillvaratagande av de marknadssegment där hantverksmässiga traditioner och upparbetad good will ger konkurrensfördelar.

Branschen står i dag inför betydande investeringsbehov. Om dessa investeringar genomförs kan emellertid den överkapacitet som i dag synes föreligga inom branschen komma att förstärkas. Detta, tillsammans med existerande miljöproblem och en svag ekonomisk ställning för vissa glasbruk, kommer sannolikt att resultera i nedläggning av fem till sex produktionsenheter under de närmaste åren. Det totala antalet helårsan-

ställda skulle därmed sannolikt komma att minska med 300—500 personer. På längre sikt förutses en fortsatt krympning av sysselsättningen.

Arbetsgruppens förslag innebär ett femårigt åtgärdsprogram för den manuella glasindustrin. Härvid föreslås att nu löpande branschfrämjande åtgärder förlängs och utvidgas. Som nya element i ett åtgärdsprogram föreslås bl. a. ett finansiellt stöd till branschen.

Redan det nu löpande programmet omfattar vissa *exportfrämjande åtgärder*. Enligt arbetsgruppen behövs emellertid ökade insatser för att på ett mer avgörande sätt öka den svenska glasexporten. Enligt nu gällande regler för exportstödet avser merparten av bidragen kollektiva exportaktiviteter, vilket begränsar möjligheterna till meningsfulla insatser. De exportfrämjande åtgärderna föreslås inriktade på företagsindividuella insatser. Anslagsramen för exportstödet föreslås ökad från nuvarande 700 000 kr. per år till 3 milj. kr. per år under en femårsperiod.

En ökad tillämpning av de produktionstekniska framsteg som har gjorts inom glastillverkningen förutsätter enligt arbetsgruppen att de enskilda bruken har tillgång till erforderlig teknisk expertis. Mot den bakgrunden föreslås att det nuvarande stödet till *omställningsfrämjande åtgärder* skall kunna innefatta även bidrag till tekniska utredningar. Anslagsramen för omställningsstödet föreslås samtidigt utökad från nuvarande 400 000 kr. till 1,6 milj. kr. per år under en femårsperiod.

Sammanlagt innebär arbetsgruppens förslag att 23 milj. kr. anvisas under en femårsperiod för export- och omställningsfrämjande åtgärder.

Även insatser för fortsatt *forsknings- och utvecklingsarbete* framhålls som angelägna. Företagens möjligheter att av egen kraft finansiera en intensifierad verksamhet på detta område bedöms som otillräckliga. Arbetsgruppen föreslår att branschens behov i detta avseende blir föremål för särskild utredning.

I fråga om glasindustrins behov av kapitaltillskott anger arbetsgruppen ett flertal angelägna områden, bl. a. arbetsmiljö, produktionsutrustning, byggnader, produktutveckling och marknadsföring. Som ett av de mest angelägna investeringsobjekten anger arbetsgruppen en för branschen gemensam råvaruanläggning. Glasbruken har emellertid begränsade möjligheter att inom ramen för existerande finansieringsmöjligheter klara det kapitaltillskott som behövs för den närmaste framtiden. Arbetsgruppen föreslår därför ett särskilt *finansiellt stöd* till branschen med sådana ränte-, amorterings- och säkerhetsvillkor att företagens upplåningsmöjligheter i övrigt inte påverkas. Lånemöjligheterna för de enskilda företagen bör enligt arbetsgruppen kopplas till en total *strukturplan* för branschen.

Arbetsgruppen föreslår även ett program för *utbildning av kollektivanställd personal* inom kvalificerad produktion. Ett sådant utbildnings-

program bör enligt arbetsgruppen särskilt utredas och knytas till den gymnasiala yrkesutbildningen för glasarbetare.

I övrigt föreslår arbetsgruppen att en *rådgivande nämnd* för programmet inrättas vid statens industriverk.

4 Remissyttranden över arbetsgruppens rapport

Samtliga remissinstanser som uppehåller sig vid arbetsgruppens bedömning av den manuella glasindustrins utveckling och problem delar uppfattningen att branschen befinner sig i ett bekymmersamt läge. Enighet råder även om att situationen påkallar fortsatta och vidgade statliga åtgärder för att förbättra glasindustrins långsiktiga konkurrenskraft.

Länsstyrelserna i Kalmar och Kronobergs län m. fl. remissinstanser erinrar om den betydelse som den manuella glasindustrin har för ett stort antal mindre tätorter inom resp. län. Kraftfulla insatser bedöms därför som angelägna om inte betydande samhällsproblem skall uppstå.

Några remissinstanser framhåller särskilt vikten av en ökad samverkan inom branschen. *Lessebo kommun* menar att de stora glasbruksgrupperna med en väl utbyggd planering och organisation har haft god avsättning för sina produkter. Ett ökat samarbete i fråga om bl. a. tekniska frågor, arbetsmiljö, produktutveckling och marknadsföring borde enligt kommunen ge ett större antal glasbruk ökad slagkraft vilket rimligen borde garantera såväl avsättning som sysselsättning.

Länsstyrelsen i Kalmar län ställer sig kritisk till arbetsgruppens analys, slutsatser och förslag till åtgärder. Länsstyrelsen anser bl. a. att grundvalen för förslagen inte bör inrymma ett accepterande av en fortsatt sysselsättningsmässig krympning av branschen. Denna grundsyn delas av bl. a. *Lessebo kommun* och *Svenska fabriksarbetareförbundet*.

Några remissinstanser, *SAF-Industriförbundet* och *Svenska glasbruksföreningen*, ifrågasätter om de föreslagna åtgärderna kan ge annat än temporära resultat. *SAF-Industriförbundet* menar att den främsta orsaken till branschens problem står att finna i lönekostnadsutvecklingen, som har gett särskilt kraftiga effekter inom denna mycket arbetskraftsintensiva bransch. Detta, enligt *SAF-Industriförbundet*, grundläggande problem har inte behandlats av arbetsgruppen och går inte heller att komma till rätta med genom de av arbetsgruppen föreslagna åtgärderna.

Svenska fabriksarbetareförbundet menar för sin del att arbetsgruppen alltför starkt har försökt framtona lönekostnadsutvecklingen som orsak till branschens besvärliga situation. Orsaken förefaller enligt förbundet i stället främst vara företagets strävan att minska lönekostnadernas andel av produktionsvärdet genom minskad efterbearbetning och även i övrigt genom en övergång till mindre arbetskrävande produkter. De svenska glasbruken klarar enligt förbundet inte den utländska konkur-

rensen på dessa produktområden. Denna utveckling innebär att företagen har bäddat för en successiv krympning av branschen. En ytterligare konsekvens av den ändrade produktinriktningen har enligt förbundet varit att yrkesskickligheten i branschen på flera områden har gått förlorad. Förbundet menar att arbetsgruppen i sin analys inte har förmått utveckla denna problematik. Liknande synpunkter framförs även av *länsstyrelsen i Kalmar län*.

Flera remissinstanser framför således viss kritik såväl mot omfattningen av och inriktningen i arbetsgruppens förslag till åtgärder som mot den analys som har bildat utgångspunkt för förslagen. Nästan samtliga remissinstanser anser sig emellertid i princip kunna tillstyrka arbetsgruppens förslag till åtgärder.

Förslaget om fortsatta exportfrämjande åtgärder tillstyrks av samtliga remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga. *Handelskamrarna i Kalmar län* och *i Kronobergs och Blekinge län* framhåller vikten av samordning av den internationella marknadsföringen för att en positiv utveckling ska uppnås. Liknande synpunkter framförs av bl. a. *STU* och *Svenska fabriksarbetareförbundet*. Flera remissinstanser, bl. a. *KK*, *Sveriges Exportråd* och *Svenska fabriksarbetareförbundet* menar att ett exportstöd bör kunna utgå till såväl kollektiva som företagsindividuella exportsatsningar. Exportrådet framhåller att med det höga kostnadsläge som svenskt glas har i dag avsättningsmöjligheter finns endast på högprismarknader där exportaktiviteterna kräver betydande finansiella insatser. För genomförandet av effektiva aktiviteter på dessa marknader anser exportrådet att den anslagsram och den programperiod som arbetsgruppen har föreslagit är ett minimum. *LO* erinrar i sitt yttrande om att organisationen tidigare och i annat sammanhang har föreslagit att bildandet av ett exportbolag med starkt statligt inflytande borde utredas. *LO* aktualiserar nu ånyo detta förslag. Exportbolaget skulle enligt *LO* inrikta sig på branscher med exklusiva kvalitetsprodukter såsom glas, hemtextilier och möbler.

Den av arbetsgruppen föreslagna ökningen av anslagsramen för omställningsfrämjande åtgärder tillstyrks i princip av de remissinstanser som har tagit upp denna fråga. Även den inriktning av omställningsstödet som föreslås av arbetsgruppen tillstyrks.

Behovet av ökat forsknings- och utvecklingsarbete inom den manuella glasindustrin har tagits upp av flera remissinstanser. Härvid framhålls vikten av ökade insatser på detta område och tillstyrks förslaget att behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser särskilt utreds. *STU* ger i sitt yttrande en redogörelse för det forsknings- och utvecklingsarbete som f. n. bedrivs inom detta område. Vad gäller den kollektiva forskningen som bedrivs vid Glasforskningsinstitutet har det totala stödet under treårsperioden 1973/74—1975/76 uppgått till 2,4 milj. kr., varav hälften har finansierats med statliga medel via *STU*. För in-

nevarande treårsperiod har den totala medelsramen ökat till nära 3,4 milj. kr. STU erinrar även om att STU under innevarande budgetår planerar en utredning rörande behov och inriktning av framtida forsknings- och utvecklingsinsatser inom svensk glasindustri och då framför allt den manuella glasindustrin.

I fråga om behovet av en ökad investeringsaktivitet inom branschen är remissopinionen samstämmig. Flera av de remissinstanser som tagit upp denna fråga ansluter sig även till arbetsgruppens uppfattning att branschen har begränsade möjligheter att av egen kraft genomföra erforderliga investeringar. *Länsstyrelsen i Kalmar län, Svenska fabriksarbetareförbundet, KF* m. fl. menar dock att arbetsgruppens kalkyl över behovet av kapitaltillskott till branschen är alltför schablonmässig. Arbetsgruppens förslag om finansiellt stöd möter emellertid ingen erinran. Bland de mest angelägna behovsområdena för en ökad investeringsaktivitet nämner flera remissinstanser arbetsmiljön. Som ett konkret och angeläget investeringsprojekt framhåller bl. a. *arbetarskyddsstyrelsen* och *STU* den inom branschen planerade gemensamma råvaruanläggningen.

Några remissinstanser diskuterar i sina yttranden arbetsgruppens förslag till strukturplan för branschen. *KF* understryker behovet av att föreslagna stödåtgärder kopplas till en sådan plan. Stödåtgärder för branschen utan en sådan plan kan enligt *KF* komma att befästa i stället för att lösa långsiktiga problem i branschen. Även *Svenska fabriksarbetareförbundet* förordar att en strukturplan för branschen utarbetas. Detta bör enligt förbundet ske i nära samarbete med berörda fackliga organisationer.

Arbetsgruppens förslag att frågan om utbildning för kollektivanställd personal särskilt utreds möter ingen erinran. *KK* framhåller i sitt yttrande vikten av att yrkesskickligheten i branschen vidmakthålles eftersom överlevnadsmöjligheterna väsentligen ligger i ett tillvaratagande av de marknadssegment där bl. a. hantverksmässiga traditioner ger konkurrensfördelar. *SHIO* framhåller i sitt yttrande att den tvååriga specialkurs för glasbruken som finns i Nybro är en viktig resurs för hela branschen. Organisationen finner det emellertid önskvärt att ytterligare sprida den under andra året vid glasbruken integrerade delen av undervisningen. Beträffande den konstnärliga utbildningen erinrar *SHIO* om att glasbruksskolan redan nu bereder elever vid Konstfackskolan utbildning under en termin samt att en nyinrättad specialkurs i produktutformning på försök har inrättats fr. o. m. höstterminen 1976. Denna ettåriga utbildning är avsedd speciellt för formgivare och tekniker inom glas- och träområdena.

Vad slutligen gäller den av arbetsgruppen föreslagna rådgivande nämnden har samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrkt förslaget.

5 Statens industriverk

Statens industriverk framhåller i sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78 att den manuella glasindustrin under ett flertal år har befunnit sig i ett besvärligt konkurrensläge som har krävt betydande omställningsåtgärder från företagens sida. Trots att en betydande omstrukturering i branschen har skett under senare år, bl. a. med hjälp av statliga stimulansåtgärder, fortsätter problemen. Industriverket anser att hittills beslutade statliga åtgärder inte har varit tillräckliga för att åstadkomma långsiktig konkurrenskraft och lönsamhet i branschen.

I anslagsframställningen har industriverket tagit upp arbetsgruppens förslag i vad avser branschfrämjande åtgärder. I likhet med arbetsgruppen föreslår industriverket att anslaget för exportfrämjande åtgärder ökas från nuvarande 700 000 kr. per år till 3 milj. kr. per år och att anslaget för omställningsfrämjande åtgärder ökas från nuvarande 400 000 kr. till 1,6 milj. kr. per år.

6 Skrivelserna från företrädare för den manuella glasindustrin m. m.

I skrivelsen den 23 augusti 1976 tar den särskilda *projektstyrelsen* — bestående av företrädare för de anställda och företagen inom den manuella glasindustrin — upp frågan om en för branschen gemensam anläggning för framställning av färdigblandad råvara s. k. mäng. I skrivelsen framhålls att arbetsmiljöproblemen kring glasbrukens råvarublandning är akuta. Styrelsen anger två modeller för att lösa dessa problem, nämligen antingen omfattande investeringar i mängkammaranläggningar vid de enskilda bruken eller en enda och för branschen gemensam råvaruanläggning. Den senare lösningen har den fördelen att miljöproblemen koncentreras till ett ställe. Detta ger möjlighet till en rationell och effektiv lösning av arbetsmiljöproblemen samtidigt som en i övrigt mer rationell anläggning erhålls jämfört med alternativet där råvarublandningen sker vid de enskilda bruken. Oavsett vilken av de två lösningarna som väljs, uppges det totala investeringsbehovet bli ungefär detsamma. Företagen i branschen har emellertid begränsade möjligheter att själva svara för finansieringen. Projektstyrelsen anser det angeläget att en central råvaruanläggning snabbt kommer till stånd och att staten medverkar finansiellt så att projektet kan genomföras. Till skrivelsen har projektstyrelsen fogat utredningsmaterial rörande den planerade anläggningen.

Pukebergs Glasbruk AB tar i skrivelsen den 8 oktober 1976 upp vissa frågor rörande glasindustrin och då bl. a. frågan i vilken utsträckning arbetsmiljöproblemen inom branschen kan lösas genom den pelleteringsteknik som avses bli tillämpad vid den planerade gemensamma råvaruanläggningen.

Länsstyrelsen i Kalmar län tar i skrivelsen den 8 november 1976 upp frågan om val av lokaliseringsort för den planerade råvaruanläggningen. Länsstyrelsen erinrar om att den har studerat olika lokaliseringsalternativ och att Emmaboda och Nybro härvid har kommit att framstå som lämpliga orter. Mot bakgrund av arbetsmarknadssituationen i Emmaboda anser länsstyrelsen det angeläget att råvaruanläggningen förläggs dit. Vidare förordar länsstyrelsen att staten medverkar i finansieringen av anläggningen med lokaliseringsstöd.

I skrivelsen den 20 december 1976 redovisar *projektstyrelsen* ett förslag till finansiering av råvaruanläggningen. Förslaget innebär att staten medverkar genom lokaliseringsstöd samt därutöver med ett särskilt ränte- och amorteringsfritt avskrivningslån. Den totala investeringskostnaden för råvaruanläggningen beräknas till 15 milj. kr. I skrivelsen tas även upp frågan om lokaliseringsort för anläggningen. Projektstyrelsen anser härvid Emmaboda vara lämplig ort.

7 Föredraganden

Den manuella glasindustrin har under det senaste decenniet utsatts för stora påfrestningar. Vid sidan av konjunkturbetingade faktorer har problemen i hög grad haft sitt ursprung i den tilltagande internationella konkurrensen från maskintillverkat glas. Den hantverksmässiga tillverkningen har härigenom trängts tillbaka på flera produktområden. Denna utveckling har ställt de svenska glasbruken inför betydande omställnings- och anpassningsproblem och flera glasbruk har tvingats att upphöra med sin verksamhet.

Strukturumvandlingens intensitet har samtidigt varierat. Under perioden 1970—1974 var utvecklingen inom den manuella glasindustrin i flera hänseenden relativt stabil. Sysselsättningsnivån var i stort sett konstant och antalet produktionsenheter var oförändrat. Produktionsvärdet nära nog fördubblades och exportvärdet ökade med 15 % per år. På hemmamarknaden lyckades de svenska glasbruken totalt sett behålla en oförändrad marknadsandel.

Under de senaste åren har dock situationen för de svenska glasbruken försämrats. Den redan tidigare pressade lönsamheten försvagades ytterligare under år 1975 då den internationella efterfrågan på svenskt glas minskade samtidigt som importen steg mycket kraftigt. Det försvagade marknadsläget kan ses som ett resultat dels av den internationella lågkonjunkturen, dels av att det relativa kostnadsläget gentemot utländska tillverkare ytterligare försämrades. Det internationella konkurrensläget begränsar f. n. möjligheterna att kompensera kostnadsstegringarna genom prishöjningar.

Vid sidan av kostnads- och marknadsbetingade svårigheter finns inom branschen även andra problem av varierande styrka. Till de mest akuta

hör arbetsmiljöproblemen, främst i hyttorna och inom råvaruhanteringen.

Statsmakterna har vid flera tillfällen under 1970-talet beslutat om särskilda stödåtgärder för branschen. Branschfrämjande åtgärder för den manuella glasindustrin inleddes budgetåret 1970/71 med treåriga utbildnings- och exportprogram. Exportprogrammet har därefter förlängts. Budgetåret 1972/73 kompletterades åtgärderna med dels bidrag till konsultinsatser för omställningsfrämjande åtgärder, dels strukturgarantier. Enligt gällande riksdagsbeslut löper de branschfrämjande åtgärderna för manuell glasindustri t. o. m. utgången av innevarande budgetår.

Betydande insatser har således redan nu gjorts för att underlätta en nödvändig omställnings- och anpassningsprocess. Det är emellertid uppenbart att hittills vidtagna åtgärder — från såväl statsmakternas som företagets sida — inte har varit tillräckliga för att uppnå en tillfredsställande konkurrenskraft och därmed långsiktig trygghet för de anställda inom branschen.

Sommaren 1975 tillsatte statens industriverk en särskild arbetsgrupp med uppgift att närmare kartlägga situationen och utvecklingstendenserna inom den manuella glasindustrin samt överväga ytterligare åtgärder för att förbättra branschens konkurrenskraft. Arbetsgruppen publicerade i februari 1976 rapporten (SIND PM 1976: 3) Den manuella glasindustrin i Sverige. Rapporten har överlämnats till industridepartementet och har därefter remissbehandlats.

Arbetsgruppen föreslår ett femårigt åtgärdsprogram med fortsatta branschfrämjande åtgärder och dessutom bl. a. ett finansiellt stöd till branschen.

I likhet med arbetsgruppen och en samstämmig remissopinion anser jag att det läge som den manuella glasindustrin befinner sig i motiverar ytterligare statliga åtgärder. I framtiden kommer med stor sannolikhet successivt skärpta krav att ställas på den svenska manuella glasindustrin. Detta gäller i fråga om bl. a. marknadsföringsinsatser, produktutveckling, produktionsteknisk utveckling, effektivare produktionsutrustning och förbättrad arbetsmiljö. Enligt min bedömning är det endast ett fåtal glasbruk som av egen kraft kommer att kunna bemästra de problem som hänger samman härmed. Syftet med det åtgärdsprogram som jag kommer att förorda är att på bästa sätt medverka till att den långsiktiga konkurrenskraften i branschen stärks väsentligt för att de anställda ska kunna ges en tryggad sysselsättning. Jag kommer att förorda även särskilda åtgärder för att snabbt komma till rätta med de mest akuta arbetsmiljöproblemen.

Jag vill emellertid understryka att statliga åtgärder för branschen måste ses som ett tidsbegränsat stöd och som ett komplement till företagets egna ansträngningar. Mycket talar för att en i olika avseenden

ökad samverkan inom branschen blir avgörande för glasbrukens lönsamhet och långsiktiga konkurrenskraft. Stödet bör därför ges en sådan utformning att samverkan och samarbete stimuleras.

Jag övergår nu till att närmare behandla de särskilda åtgärder som är aktuella.

De svenska glasbruken har under lång tid avsatt en väsentlig del av sin produktion på utländska marknader. Denna andel har under 1970-talet legat på omkring 40 % (värdemässigt). Även om exportandelen och exportberoendet varierar mellan de enskilda glasbruken, framstår det som helt klart att möjligheterna till en framgångsrik export alltmer har kommit att bli en avgörande överlevnadsfaktor för flertalet glasbruk. Den omorientering i produkthänseende mot mer konstnärligt präglade och prisokänsliga produkter som i viss mån har skett har emellertid inneburit att företagen i ökad utsträckning har fått inrikta sig på begränsade köpkategorier. En bibehållen eller ökad export har därmed förutsatt en vidgning av antalet avsättningsmarknader, något som hittills endast i begränsad utsträckning har kunnat förverkligas. Detta har dessutom inneburit betydande ekonomiska påfrestningar för glasbruken.

De *exportfrämjande åtgärderna* som tidigare har beslutats av riksdagen torde ha underlättat branschens exportsträvanden. Jag anser dock, i likhet med arbetsgruppen och de remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga, att fortsatta och väsentligt vidgade exportfrämjande åtgärder nu bör komma i fråga för den manuella glasindustrin. För att branschen skall kunna uppnå en ökad och långsiktig stabil export torde det dock samtidigt vara nödvändigt med ett ökat och i fasta former etablerat samarbete vad avser den internationella marknadsföringen. I detta avseende delar jag den uppfattning som har framförts av flera remissinstanser, bl. a. av handelskamrarna i Kalmar län samt i Kronobergs och Blekinge län. Endast ett fåtal företag i branschen torde i dagsläget ha egna resurser för att klara ett framgångsrikt exportarbete. Jag finner det angeläget att det exportkunnande och den exporterfarenhet som redan nu finns inom vissa glasbruk genom olika samsarbetsaktiviteter ges en ökad spridning i branschen.

Arbetsgruppen har i sin rapport förordat att exportstödet koncentreras till företagsindividuella projekt. I remissyttrandena från bl. a. kommerskollegium, Sveriges exportråd och Svenska fabriksarbetareförbundet anförs att exportstöd bör kunna utgå till såväl företagsindividuella som kollektiva exportsatsningar. Jag vill erinra om att riksdagen vid 1975/76 års riksmöte har beslutat om ändring i riktlinjerna för exportprogrammet för den manuella glasindustrin i detta avseende (NU 1975/76: 53 s. 57, rskr 1975/76: 387). Beslutet innebär att, vid sidan av stöd till kollektiva projekt, även företagsindividuellt utformat exportstöd i särskilda fall kan utgå. Jag finner nu gällande riktlinjer i detta avseende ändamålsenliga. Jag vill i sammanhanget erinra även om den änd-

ring av reglerna för exportstödet som jag har förordat vid min anmälan av anslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 66). Genom att etablering av försäljningsorganisationer utomlands föreslås kunna rymmas i de exportfrämjande åtgärderna bör effekten av exportstödet öka.

Det s. k. *strukturstödet* — bidrag till konsultinsatser för omställningsfrämjande åtgärder samt statliga lånegarantier, s. k. strukturgarantier — infördes för den manuella glasindustrin fr. o. m. budgetåret 1972/73 och löper enligt gällande riksdagsbeslut till utgången av innevarande budgetår. Strukturstödet har varit ett viktigt medel för att underlätta den omställnings- och omstruktureringsprocess som har varit nödvändig. Behov föreligger emellertid alltså av intern rationalisering samt ökad samverkan och vidgat samarbete i olika avseenden mellan glasbruksföretagen.

I arbetsgruppens rapport har föreslagits att bidrag till konsultinsatser skall kunna utgå även till utredningar av teknisk natur. Denna ändrade inriktning i omställningsstödet har tillstyrkts av en bred remissopinion. För egen del vill jag erinra om att jag vid min anmälan av anslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 67) har förordat att användningsområdet för konsultinsatserna vidgas för samtliga branscher, som är föremål för denna branschfrämjande åtgärd, till att omfatta även undersökningar som syftar till att i företagen införa redan utvecklad produktionsteknik och/eller anpassa sådan teknik till företagens behov.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört i fråga om exportfrämjande åtgärder och bidrag till konsultinsatser för omställningsfrämjande åtgärder förordar jag att dessa åtgärder förlängs för den manuella glasindustrin med tre budgetår, dvs. t. o. m. utgången av budgetåret 1979/80. Resurserna bör samtidigt väsentligt utökas. Jag beräknar det totala medelsbehovet till 10 milj. kr. för hela treårsperioden. Likaledes förordar jag att systemet med strukturgarantier förlängs för den manuella glasindustrin att gälla under ytterligare tre budgetår fr. o. m. budgetåret 1977/78. Vid min anmälan av anslaget Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 75) har jag förordat att den totala ramen för strukturgarantier höjs från nuvarande 125 milj. kr. till 155 milj. kr. Jag har härvid räknat med att behövt utrymme för strukturgarantier även till den manuella glasindustrin kommer att föreligga under det närmast kommande budgetåret. Den ram för räntebefrielse vid strukturgarantier som jag vid min anmälan av nyssnämnda anslag har förordat anser jag vara tillräcklig även för den manuella glasindustrin.

Den manuella glasindustrin kännetecknas av en i huvudsak hantverksmässig produktionsteknik. Produktionen är därmed relativt arbetsinten-

siv, vilket i kombination med under senare år snabbt stigande lönekostnader har medfört en från produktionskostnadssynpunkt försvagad konkurrenskraft gentemot utländska tillverkare. I detta perspektiv måste den svenska manuella glasindustrin i allt väsentligt fortsätta anpassningen mot produktområden där hög kvalitet och konstnärlig prägel utgör starkare säljargument än priset. Förutsättningar härför bör enligt min bedömning föreligga. Även med ett bibehållande av den manuella karaktären i väsentliga tillverkningsmoment, finns det med nu tillgänglig produktionsteknik utrymme för rationaliserings- och mekaniseringsåtgärder av kostnadssänkande natur. Den pressade lönsamheten under lång tid för flertalet glasbruk har emellertid resulterat i svårigheter bl. a. vad gäller finansieringen av mer avancerad produktionsutrustning. För att den manuella glasindustrin skall kunna bli långsiktigt livskraftig, måste relativt omfattande rationaliserings- och mekaniseringsåtgärder genomföras.

Vid sidan av den typ av investeringar som jag nu har nämnt finns inom branschen ett akut behov av omfattande investeringar för att förbättra arbetsmiljön. Förhållandena är i detta avseende mycket otillfredsställande, framför allt inom råvaruhanteringen och kring smältprocessen.

Visserligen finns möjlighet att erhålla särskilda garantilån för att förbättra arbetsmiljön, enligt förordningen (1975: 632) om lånegaranti för arbetsmiljöförbättringar, s. k. AG-lån, men enligt vad jag har inhämtat har dessa garantilån av glasindustrin utnyttjats endast i mycket begränsad omfattning. Anledningen härtill synes vara dels de begränsade belopp med vilket garantilån kan utgå, dels begränsade möjligheter för flertalet glasbruk att klara de i och för sig gynnsamma amorterings- och räntevillkor som är knutna till dessa lån. Den principiella grundsyn som måste anläggas är att kostnaderna för att förbättra arbetsmiljön är en del av produktionskostnaderna och att dessa således skall bäras av företagen själva. De investeringar som behövs för att uppnå en acceptabel arbetsmiljö i glasbruken är emellertid av sådan omfattning att många glasbruk i praktiken har små eller inga möjligheter att själva genomföra dessa med de finansieringsmöjligheter som i dag föreligger. Den gemensamma anläggning för råvarublandning som nu planeras anser jag vara ett viktigt steg i strävandena att komma till rätta med arbetsmiljöproblemen i branschen. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört förordar jag att ett särskilt *investeringsstöd* sätts in för den manuella glasindustrin under en tid av tre år. Ett sådant stöd är angeläget både för att höja branschens effektivitet och för att förbättra arbetsmiljön i branschen. I denna fråga har jag samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

För effektivitetshöjande investeringar i produktionsutrustning och för

investeringar som syftar till att förbättra arbetsmiljön bör ett direkt stöd kunna lämnas i form av avskrivningslån. Avskrivningslån bör kunna utgå med högst 50 % av investeringskostnaderna.

Stöd i form av *avskrivningslån för effektivitetshöjande investeringar* i produktionsutrustning bör komma i fråga enbart för företag som genom den planerade investeringen, eventuellt i kombination med ytterligare åtgärder, kan bedömas lönsamma och långsiktigt konkurrenskraftiga. En så hög andel avskrivningslån som 50 % bör komma i fråga endast i de fall investeringen inte endast har påtagligt effektivitetshöjande effekt utan dessutom sker i anslutning till andra åtgärder som är av väsentlig betydelse för branschens effektivitet och konkurrenskraft. Detta kan i praktiken komma att innebära att en relativt hög bidragsandel kan beviljas enbart i de fall som investeringen sker i anslutning till samverkan i konkreta och fasta former mellan två eller flera företag. I övriga fall bör som regel gälla att avskrivningslånets andel av investeringskostnaderna skall vara lägre.

Hur en samverkan konkret bör utformas vad gäller omfattning och inriktning varierar naturligtvis från fall till fall. Medan för vissa företag ett ägarmässigt samgående kan vara den lämpligaste formen, är i andra fall ett samarbete av mera begränsad omfattning, t. ex. i fråga om gemensam marknadsföring, kanske den bästa lösningen. Ytterligare andra former kan vara avtal om produktbyten, produktutveckling eller gemensamt produktionstekniskt utvecklingsarbete. Jag vill dock understryka att samverkan inte skall ses som ett självändamål utan som ett medel för att uppnå lönsamhet och långsiktig konkurrenskraft.

Vid beslut om stöd i form av *avskrivningslån* till investeringar som i första hand syftar till att *förbättra arbetsmiljön* bör, i enlighet med vad jag tidigare har anfört, den allmänna regeln vara att företagen själva så långt möjligt skall svara för finansieringen. Vidare bör gälla att endast företag som i det längre perspektivet kan bedömas ha förutsättningar för lönsam verksamhet bör komma i fråga för avskrivningslån. Avskrivningslån för arbetsmiljöinvesteringar bör vidare komma i fråga endast för sådana projekt som är avsedda att lösa de mest akuta arbetsmiljöproblemen och då i första hand i hyttorna och inom råvaruhanteringen.

Avskrivningslånen, som bör beviljas av statens industriverk, bör vara ränte- och amorteringsfria och normalt skrivas av med ett lika stort belopp varje år under en period av högst tio år. En förutsättning för avskrivningslån bör vara att industriverket ges full insyn i företagets ekonomiska utveckling och i de samverkansplaner som kan komma att utgöra villkor för beviljande av avskrivningslån. Det ankommer på regeringen att meddela närmare föreskrifter för beviljande av avskrivningslån. För stöd till effektivitetshöjande investeringar och arbetsmiljöinvesteringar i form av avskrivningslån beräknar jag medelsbehovet till totalt 15 milj. kr. under en treårsperiod, räknat fr. o. m. budgetåret 1977/78.

För att möjliggöra en ändamålsenlig fördelning av det investeringsstöd som jag nu har förordat bör en översiktlig plan upprättas för investeringsstödet fördelning på olika behovsområden. Detta arbete bör åvila statens industriverk och ske efter samråd med företrädare för företag och anställda i branschen.

En särskild projektstyrelse inom branschen har i en skrivelse i augusti 1976 tagit upp bl. a. de miljöproblem som sammanhänger med blandning av råvaror till s. k. mäng. Projektstyrelsen framhåller härvid att problemen kan lösas antingen genom investeringar i mängkamaranläggningar vid de enskilda bruken eller genom att en för branschen gemensam anläggning för framställning av mäng byggs. Investeringskostnaderna i de två alternativen bedöms beloppsmässigt likvärdiga. En gemensam anläggning har enligt projektstyrelsen flera fördelar och styrelsen anser att de miljöproblem som i dag är förenade med råvarublandningen inom den manuella glasindustrin bäst löses med en för branschen gemensam anläggning. Jag delar denna uppfattning och i likhet med projektstyrelsen och flera av de remissinstanser som yttrat sig över arbetsgruppens rapport finner jag det angeläget att nämnda anläggning kommer till utförande.

I fråga om investeringsstöd till den planerade råvaruanläggningen vill jag anföra följande. Diskussioner har under hösten 1976 förts mellan projektstyrelsen och en konsult engagerad av industridepartementet. Syftet har härvid varit att få fram en lämplig modell för finansieringen av råvaruanläggningen. Projektstyrelsen har i december 1976 redovisat ett förslag till finansiering som förutsätter dels att lokaliseringsstöd beviljas med 6 milj. kr., dels att staten skjuter till 2 milj. kr. i form av ett särskilt avskrivningslån. Den totala kostnaden för anläggningen har av projektstyrelsen beräknats till 15 milj. kr. inkl. rörelsekapital.

Vad gäller lokaliseringsort för anläggningen anser projektstyrelsen Emmaboda vara lämplig.

I likhet med projektstyrelsen och även länsstyrelsen i Kalmar län bedömer jag Emmaboda vara lämplig lokaliseringsort för råvaruanläggningen. Frågan om lokaliseringsstöd bör dock prövas i sedvanlig ordning. Det investeringsstöd som enligt projektstyrelsens kalkyl därutöver behövs anser jag bör kunna utgå inom ramen för det särskilda investeringsstöd i form av avskrivningslån som jag nyss har förordat för bl. a. arbetsmiljöförbättrande åtgärder. En förutsättning för att särskilt statligt finansiellt stöd skall lämnas till uppförandet av råvaruanläggningen bör dock vara en fullgod uppslutning kring projektet. I enlighet med vad jag tidigare har angivit bör det ankomma på statens industriverk att pröva frågan om särskilt investeringsstöd till anläggningen. De nu föreslagna avskrivningslånen bör kunna komma till användning även för vissa investeringar som måste ske vid de enskilda bruken som en

direkt konsekvens av att en central råvaruanläggning utnyttjas för inköp av mäng.

I arbetsgruppens rapport framhålls behovet av *forsknings- och utvecklingsarbete* inom branschen. Arbetsgruppen föreslår att detta utreds särskilt. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) har i sitt yttrande över arbetsgruppens rapport nämnt att ett sådant utredningsarbete planeras bli genomfört vid STU under innevarande budgetår.

Det statliga stödet till den kollektiva forskningen för branschen är redan nu betydande. Sommaren 1976 tecknades mellan STU och Stiftelsen glasforskning ett treårigt avtal för det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs vid Glasforskningsinstitutet. Avtalet som löper till utgången av budgetåret 1978/79 innebär att institutets resurser väsentligt har ökats, från totalt 2,4 milj. kr. under föregående avtalsperiod till nära 3,4 milj. kr. under innevarande avtalsperiod. Det statliga stödet täcker 50 % av kostnaderna för denna forskning. Den kollektiva forskning som bedrivs vid Glasforskningsinstitutet avser i första hand materialteknik. Härutöver kan STU inom ramen för behovsområdet Produktionsteknik bevilja enskilda eller grupper av företag stöd för produktionstekniskt utvecklingsarbete. Det är emellertid angeläget att ökade insatser görs för produktionsteknisk utveckling inom den manuella glasindustrin.

Statsrådet Johansson har vid sin anmälan av anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 227) räknat med ökade resurser för produktionsteknisk forskning och utveckling inom den manuella glasindustrin och då i första hand för samarbetsprojekt. För de närmast kommande tre budgetåren har beräknats totalt 1,2 milj. kr.

Arbetsgruppen har i sin rapport framhållit vikten av yrkesskicklighet inom den manuella glasindustrin och föreslår mot den bakgrunden ett program för utbildning av kollektivanställd personal inom kvalificerad produktion. Ett sådant program bör enligt arbetsgruppen närmare utredas och knytas till den gymnasiala yrkesutbildningen för glasarbetare. Jag delar uppfattningen att yrkesskickligheten inom den manuella glastillverkningen är av stor vikt. I själva verket är det en grundläggande förutsättning för att branschen skall kunna arbeta inom konkurrenskraftiga produktområden.

Ansvar för den grundläggande yrkesutbildningen åvilar i huvudsak samhället. Inom skolöverstyrelsen utarbetas f. n. i samarbete med arbetsmarknadens parter, förslag till nya tim- och kursplaner för en tvåårig utbildning i manuell glastillverkning. Denna utbildning avses ersätta den tvååriga specialkurs som nu anordnas. Undervisningen under andra årskursen kommer att organiseras i form av inbyggd undervisning, vilket innebär att det arbetstekniska momentet förläggs till enskilda glasbruk. Skolöverstyrelsen räknar med att de nya tim- och kursplanerna

skall föreligga i början av detta år. Som redovisas i remissyttrandet från Sveriges hantverks- och industriorganisation finns redan nu, utöver grundläggande yrkesutbildning för glasarbetare, fr. o. m. hösten 1976 även en specialkurs i produktutformning inom glas- och träområdena.

Vad gäller fortbildning för dem som redan är verksamma inom glasindustrin vill jag erinra om de möjligheter som finns att utnyttja det allmänna utbildningsutbudet inom den kommunala vuxenutbildningen. Inom den del av utbildningen som i särskilt hög grad är yrkesinriktad pågår ett utvecklingsarbete inom skolöverstyrelsen. Samtliga läroplaner som skall gälla efter den 1 juli 1977 skall ha fastställts av skolöverstyrelsen efter samråd med arbetsmarknadens parter. Det förbättrade utbudet inom kommunal vuxenutbildning är dock inte avsett att ersätta företagets interna fortbildningsverksamhet. Jag vill erinra även om den pågående utredningen (A 1975: 01) om företagsutbildningen, som skall kartlägga bl. a. personalutbildningen med hänsyn till företagets behov av personal med yrkeskunskaper. Enligt vad jag har inhämtat beräknas utredningens arbete vara avslutat våren 1977.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört och efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet och statsrådet Mogård finner jag inte anledning att förorda ytterligare utbildningsåtgärder för den manuella glasindustrin.

Arbetsgruppen föreslår att en rådgivande nämnd inrättas med uppgift att fungera som referensgrupp vid statens industriverk under programperioden. Förslaget tillstyrks av samtliga remissinstanser. Även för egen del finner jag det ändamålsenligt att en sådan nämnd inrättas. Enligt vad jag har inhämtat från industriverket håller redan nu en rådgivande nämnd för manuell glasindustri på att bildas.

Anslagskonsekvenserna för nästa budgetår av de förslag som jag nu har lagt fram tar jag upp i det följande. Härvid beaktar jag även kostnaderna vid statens industriverk för administration av de åtgärder som jag har föreslagit. Beträffande förstärkta resurser för produktionsteknisk forskning och utveckling har, som jag nyss har nämnt, anslagsfrågan för budgetåret 1977/78 redan tagits upp i budgetpropositionen 1977.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för åtgärder för den manuella glasindustrin.

9 Anslagsfrågor för budgetåret 1977/78

DRIFTBUDGETEN

FJORTONDE HUVUDTITELN

B. Industri m. m.

B 7. Företags- och branschfrämjande åtgärder

I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 72) har regeringen föreslagit riksdagen att under denna anslagsrubrik anvisa ett reservationsanslag av 45 610 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört i fråga om branschfrämjande åtgärder för den manuella glasindustrin förordar jag att rubricerat anslag för budgetåret 1977/78 räknas upp med 3 milj. kr. Jag har härvid beräknat 2 milj. kr. för exportfrämjande åtgärder och 1 milj. kr. för omställningsfrämjande åtgärder.

Jag hemställer att regeringen med ändring av sitt förslag i budgetpropositionen föreslår riksdagen

att till *Företags- och branschfrämjande åtgärder* för budgetåret 1977/78 anvisa ett med 3 000 000 kr. höjt reservationsanslag av 48 610 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

V. FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD

V:14. Lån till investeringar inom manuell glasindustri

Nytt anslag (förslag 9 000 000)

Inom ramen för ett treårigt investeringsstöd för manuell glasindustri bör, som jag tidigare har anfört, utgå avskrivningslån till dels effektivitetshöjande investeringar, dels vissa arbetsmiljöinvesteringar inom en ram av totalt 15 milj. kr. För budgetåret 1977/78 bör 9 milj. kr. anvisas.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till investeringar inom manuell glasindustri* för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kr.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.